

MNB Háttér tanulmányok

2002/1

Ferenczi Barnabás – Jakab M. Zoltán – Dr. Nagy Béláné:

VAN-E INFLÁCIÓS FESZÜLTSG A HAZAI ÉLELMISZERÁRAKBAN? AZ EU-CSATLAKOZÁS VÁRHATÓ HATÁSA

2002. február

Online ISSN: 1587-9356

Ferenczi Barnabás: osztályvezető, Közgazdasági főosztály, Konjunktúra elemzési osztály

E-mail: ferenczib@mnb.hu

Jakab M. Zoltán: osztályvezető helyettes, Közgazdasági főosztály, Konjunktúra elemzési osztály

E-mail: jakabz@mnb.hu

Dr. Nagy Béláné: főtanácsos, Közgazdasági főosztály, Konjunktúra elemzési osztály

E-mail: nagybene@mnb.hu

Az MNB Háttér tanulmányok sorozatban a Magyar Nemzeti Bank monetáris döntéshozatalához kapcsolódó közgazdasági elemzéseket hozzuk nyilvánosságra. A sorozat célja növelni a monetáris politika átláthatóságát. Így az előrejelzési tevékenység technikai részleteit is ismertető tanulmányokon túl közzé teszünk a döntés-előkészítés során felmerülő közgazdasági kérdéseket tárgyaló háttéranyagokat is.

Az elemzések a szerzők véleményét tükrözik, s nem feltétlenül esnek egybe az MNB hivatalos véleményével.

Magyar Nemzeti Bank
1850 Budapest
Szabadság tér 8-9.
Tel: 302-3000
<http://www.mnb.hu>

Összefoglalás

A Monetáris Tanács 2001. szeptember 10-i ülésén elemzéseket rendelt meg, hogy képet alkothasson egyes, az EMU-csatlakozás inflációs kritériumának teljesítését befolyásoló hosszú távú makrogazdasági folyamatokról. A dezinfláció reálgazdasági költségeinek megítélése nagyban függ a nem monetáris tényezőkhez köthető és hagyományos antiinflációs eszközökkel nem befolyásolható, ezért „strukturális” jelzővel illetett inflációs folyamatok jelenlététől. Egyes vélemények szerint a tranzíció, a felzárkózási folyamat, illetve maga az EU-csatlakozás több területen is olyan áralkalmazkodást követel meg, ami a hazai árak rövid idő alatt bekövetkező és nagymértékű emelkedését jelenti. A *Háttér tanulmányok* sorozatban először a hazai élelmiszerek áralakulásában rejlő „inflációs feszültség” kérdését vizsgáljuk; később más területekre, mint az energiaszektor, adóharmonizáció is sor kerül.

Elemzésünkben a *közvetlenül* az EU-csatlakozástól várható élelmiszerár-hatásokat vizsgáljuk annak felmérése érdekében, hogy az élelmiszerek hazai árszintjében rejlik-e olyan „inflációs bomba”, amelyet az EU-csatlakozás aktiválhat. A hazai közvéleményben elterjedt nézet szerint ugyanis a magyarországi élelmiszerek EU-hoz viszonyított árszintje a *csatlakozás következtében* gyorsan és erőteljesen emelkedni fog: egyrészt a Közösségi Agrárpolitika (KAP) intervenciók árai fogják megnövelni egyes mezőgazdasági termékek hazai termelői árszintjét, másrészt eltűnnek a hazai és az EU között meglévő jelenlegi fogyasztói árszint-differenciák. A kérdés jelentőségét az uniós csatlakozást követő integrációs fázis, az *euró-övezet*hez való mielőbbi magyar csatlakozás szándéka adja: ennek ún. maastrichti kritériumai – egyebek mellett – az infláció igen alacsony szintre csökkentését írják elő. Az inflációs kritériumnak való megfelelés szempontjából az EU-csatlakozás utáni *két év* kritikus időszaknak számít; ezért választottuk ezt a periódust elemzésünk fókuszának.

A *hazai mezőgazdasági termelői árakat vizsgálva* megállapítottuk, hogy a *fogyasztói árindex* alakulása szempontjából meghatározó körben a kilencvenes évek végére azok már megközelítették az európai országok árszintjét. Ennek oka nem annyira a szabad külkereskedelem árszint-kiegyenlítő szerepe, mint az, hogy euróban mérve az elmúlt évtizedben a hazai termelői árak stagnálása-emelkedése az európai árszintek csökkenésével párhuzamosan ment végbe. A forint tartósnak tekinthető nominális felértékelődése gyorsítja e folyamatot. A hazai fogyasztásban nagyobb jelentőségű körben is van olyan termék, ahol az EU-csatlakozás valóban gyors áremelkedést okozhat (cukorrépa), ez azonban érvelésünk szerint várhatóan nem vezet általános inflációs sokkhoz. Vannak végül olyan termékek is, ahol az EU-csatlakozással bevezetésre kerülő közös agrárpolitika okozhat áremelkedést, mint például a takarmányárak, ebből azonban a hústermékek magas árszintje miatt nem várható tovaggyűrűző ársokk.

Az élelmiszerek *fogyasztói* árszintje Magyarországon jóval az EU átlaga alatt van. Ennek értelmezését abban keressük, hogy az élelmiszerek árában jelentős a külkereskedelmi forgalomba nem kerülő (ún. nontradable) input tényezők súlya (munkabér, ingatlan- és kiegészítő szolgáltatások) illetve az egyéb helyi tényezők szerepe (romlandóság, fogyasztói preferenciák különbsége stb.). Mivel az előbbiek árszintje a gazdasági fejlettséggel arányos, az élelmiszerek ára az eltérő fejlettségű országok között tartósan különbözhet. Az utóbbi tényezők pedig általában fékezik az áruarbitrázst. Hosszabb távon, Magyarország általános gazdasági felzárkózásával párhuzamosan ugyanakkor e körben is számíthatunk a kevésbé fejlett EU országok áraihoz képesti fogyasztói árkiegyenlítésre.

A *földárak* emelkedése várható a földpiac liberalizációjával. A kért derogáció miatt e folyamat kibontakozása ugyanakkor évekkal az EU (és GMU) csatlakozás várható időpontja utánra tehető – és akkor sem rejt inflációs feszültséget, mert a földárakat épp az élelmiszerárak határozzák meg, és nem fordítva.

Bevezetés ¹

Az MNB célja, az árstabilitás, továbbá a Gazdasági és Monetáris Unióhoz (GMU) való csatlakozás igénye egyaránt megköveteli a hazai infláció fokozatos, de határozott csökkentését. Az ennek megfelelő, hosszú távú dezinflációs pálya kijelölésével kapcsolatban fontos kérdés, mekkora lesz a „strukturális” – azaz nem monetáris tényezőkhöz köthető és az aggregált keresleti oldalon ható gazdaságpolitikákkal nem jól kezelhető – infláció mértéke a GMU csatlakozás várható idejéig. Az alábbi anyagban a strukturális jellegű inflációs folyamatok közül az élelmiszerek áralakulásában rejlő „inflációs feszültség” kérdését vizsgáljuk. Az *MNB Háttér-tanulmányok* c. sorozatban rövidesen megjelenő elemzések további területeket, mint az adóharmonizáció és az energiapiac, vesznek szemügyre.

Elemzésünknek nem célja a hazai agrárpiacot érintő valamennyi, a következő évekre – évtizedekre tehető változás áttekintése. Ehelyett egy szűk kérdésre keressük a választ: milyen hatása lehet a hazai élelmiszerárszintre – és ezen keresztül a teljes fogyasztói ár inflációra – *önmagában* az Európai Unióhoz (EU) való *csatlakozás*. Ennek jelentőségét az adja, hogy az ezt követő – pontosabban „beteljesítő” – euró-övezethez való csatlakozás ún. maastrichti kritériumai (egyebek mellett) a hazai infláció nagyon alacsony szintre való csökkentését követelik meg.² Technikailag e kritériumok teljesítésének mérési időszakát éppen az EU-csatlakozást követő nagyjából két éves időszak képezi.³ Ha azonban az EU-csatlakozás ténye Magyarországnak ársokkot jelent, ez az inflációs kritérium nem – vagy csak komoly reálgazdasági költségek vállalásával – lesz teljesíthető a szándékolt időszakban. Az élelmiszerárak kérdésének vizsgálata azért is fontos, mivel az élelmiszerek súlya a hazai fogyasztói kosárban jelentős, közel egyötödni.⁴

Az élelmiszerek hazai árszintjében rejlő inflációs nyomás kérdése a hazai szakmai vitákban is rendszeresen előkerül. A hazai közvéleményben elterjedt nézet szerint a magyarországi élelmiszerek EU-hoz viszonyított árszintje *a csatlakozás következtében* gyorsan és erőteljesen emelkedni fog: egyrészt a Közösségi Agrárpolitika (KAP) intervenciós árai fogják megnövelni egyes mezőgazdasági termékek hazai termelői árszintjét, másrészt eltűnnek a hazai és az EU között meglévő jelenlegi fogyasztói árszint-differenciák.⁵ Noha ezzel az általunk megkérdézett agrárszakértők többsége nem ért egyet, a hazai sajtóban vagy szakmai publikációkban jellemző véleményé a

---

¹ Köszönjük Orbánné Dr. Nagy Mária (AKII tudományos munkatárs), Dr. Tunyoginé Nechay Veronika (AKII osztályvezető), Dr. Csáki Csaba (BKÁE tanszékvezető egyetemi tanár akadémikus), Dr. Forgács Csaba (BKÁE tanszékvezető helyettes egyetemi docens), Dr. Ferenczi Tibor (BKÁE egyetemi docens), Dr. Elek Sándor (BKÁE igazgató-helyettes egyetemi docens), Dr. Fertő Imre (MTA-KTK tudományos főmunkatárs) segítségét. Az elemzés a szerzők véleményét tükrözi, ami nem feltétlenül esik egybe a hozzászóló szakértők vagy az érintett intézmények véleményével.

² Ld. Horváth – Szalai (1997).

³ Erről ld. [A forint útja az euróhoz](#) c. MNB kiadványt.

⁴ *Élelmiszerek* alatt a fogyasztói árindex *MNB csoportosítása* szerinti kategóriát értjük, ami eltér a KSH által alkalmazott definíciótól. Az étkezési szolgáltatások, kávé, tea és üdítőitalok például az MNB csoportosítása szerint nem tartoznak az élelmiszerek közé.

⁵ Az EU-csatlakozás kapcsán gyors élelmiszerár-kiegyenlítődést prognosztizált például a [Magyar Agrárkamara](#) több anyagában is (*Tények, javaslatok és érvek a mezőgazdaság termelői árrendszerének EU harmonizációjához*, 2000. május 18.; *Tények és érvek az élelmiszer inflációs problémáinak kezeléséhez*. Háttérinformációk a 2001. márciusi sajtótájékoztatóra).

hirtelen árszint-kiegyenlítődést prognosztizáló álláspont vált.⁶

Elemzésünkben igyekszünk az EU-csatlakozástól várható inflációs hatásokat az élelmiszerek vonatkozásában több oldalról is felmérni. Így külön tárgyaljuk a csatlakozás várható hatását a mezőgazdasági termelői árakra és az élelmiszer fogyasztói árakra.

1. Van-e inflációs nyomás az élelmiszerek hazai árszintjében?

Egyes vélemények szerint az EU-csatlakozás az alacsony magyar árszint gyors emelkedését jelenti majd. Konkrétan, ezen nézetek szerint az egységes európai agrárpolitikával Magyarországon is életbe lépő európai szintű felvásárlási/intervenciós árak annyival magasabbak a hazai mezőgazdasági áraknál, hogy az hirtelen áremelkedéshez vezet, ami megjelenik a fogyasztói árakban is. Továbbá, az egységessé váló európai árupiacon a termékek szabad mozgása szintén gyorsan eltünteti az élelmiszerek helyi fogyasztói árának különbségeit is.

Elemzésünk szerint, noha hosszú – *évtizedes* – időtávon nagy valószínűséggel számíthatunk a hazai élelmiszerárszint fokozatos felzárkózására, az nem közvetlenül az EU-csatlakozás miatt következik be, hanem az általános gazdasági fejlettséget érintő, hosszú távú felzárkózási folyamat részeként és arányában.

Úgy látjuk, az EU-csatlakozáshoz köthető élelmiszerár inflációs sokk megítélését még ma is sok tekintetben a kilencvenes évek elejének viszonyairól kialakított kép befolyásolja. Azóta azonban több változás is az EU-csatlakozás várható árhatásai gyengülése irányába mutatott. Először is, több fontos termékkörben mérséklődött a hazai és az európai mezőgazdasági termelői árszintek közti különbség, nagyrészt az európai termelői árak kilencvenes években gyakorlatilag általános csökkenése miatt. Másodsor, az EU-csatlakozással érvényesülő közös agrárpolitika (KAP) keretében nyerhető – és bizonyos megoldásokban árszint-emelő – agrártámogatásokkal, intervenciós árakkal kapcsolatban ma már szerényebbek a várakozások, mint akkor. Végül, a kilencvenes évek során a hazai élelmiszer-kiskereskedelem szerkezete jelentősen megváltozott: egyes feldolgozott élelmiszerek vonatkozásában az európai kereskedő láncok hazai megjelenése már a csatlakozás előtt gyakorlatilag egységes magyar - európai árupiacot teremtett.⁷

---

⁶ Orbánné (2000) hívja fel a figyelmet arra, hogy a tények nem támasztják alá a nagy hazai/EU termelői árszintkülönbség nézetet.

⁷ Ennek másik hatása volt, hogy a korábbi állapothoz képest a kereskedelmi cégek javára átrendezte a hazai termelők – kereskedők közötti relatív piaci alkupozíciót.

Mezőgazdasági termelői árak

A hazai fogyasztás szempontjából domináns élelmiszer körben a mezőgazdasági termelői árak már ma is az európai árak átlagos szintje körül vannak. Ez alatt azt értjük, hogy kisebb-nagyobb (sokszor $\pm 10\%$ -os) árszint-ingadozás mellett, több év átlagában a hazai árszint gyakorlatilag az „európai” szinten van. (Ez utóbbi meghatározása azonban az európai termelői árak nagy különbségei miatt nem egyszerű.) Az általános kép alól vannak kivételek (zöldség-gyümölcs, egyes takarmánynövények, cukorrépa és marhahús), ezek lehetséges áralakulását egyenként vizsgáljuk.

A hazai és az európai termelői árak kiegyenlítetttsége valószínűleg nem csupán annak tulajdonítható, hogy e körben az elmúlt évtizedben szabad külkereskedelem valósult volna meg, amely általában az árkülönbségek csökkenése irányába hat. Mind Magyarországon, mind az EU-ban a jelentős és komplex állami beavatkozás lényege ugyanis éppen az volt, hogy tompítsa a külpiaaci folyamatok belföldi árakra és jövedelmekre gyakorolt hatását; ezért az agrártermékek külkereskedelme nem tekinthető szabadnak és a belföldi árszintet közvetlenül az áruarbitrázson keresztül meghatározó tényezőnek. A hazai mezőgazdasági termelői árszintek közeledése az európai szinthez a külföldi árszint csökkenése miatt, és nem az EU piacain kis súllyal jelenlevő magyar agrárexport miatt következett be.

Stilizált tények

Alábbi táblázatunkból kiderül, hogy az esetek többségében, ahol a kilencvenes évtized elején még nagy árszint-különbség létezett, erőteljes árszint konvergencia volt megfigyelhető. A hazai élelmiszertermelés szempontjából meghatározó *állati termékek* – sertéshús, baromfi, tojás, tej – termelői árszintje a nagyobb európai termelő országok (EU-3) átlaga közelébe emelkedett (sőt, a baromfi árszintje már tíz éve is az európai szinten volt). A *marhahús* esetében mért árszint-különbség jelentős, de e termék jelentősége a hazai fogyasztásban kicsi (0,2%, szemben például a sertés 1,2%-os vagy a baromfi 1,1%-os súlyával).

Van olyan kör is, ahol csak kismértékű árszint-közeledést tapasztaltunk. Ide tartozik a *kukorica*, amelynek áralakulása a hústermékeken keresztül hat az inflációra. Nagyok a különbségek a *zöldség-gyümölcs* csoportban is, ami az EU-ban tapasztalható belső eltérések fényében nem meglepő. A hazai fogyasztás szempontjából, amint megmutatjuk, egy olyan termék van, ahol a hazai árszint nagyban különbözik az európaiktól és a különbség jelenlegi mértéke a csatlakozással egységesülő agrárpiacon valószínűleg nem marad majd fenn, ami inflációs hatásokkal is járhat: a *cukorrépa*.

Tábla 1**Egyes termékek termelői árának különbsége Magyarország és az EU nagyobb termelői között***(magyar / EU-3 ár, százalék)*

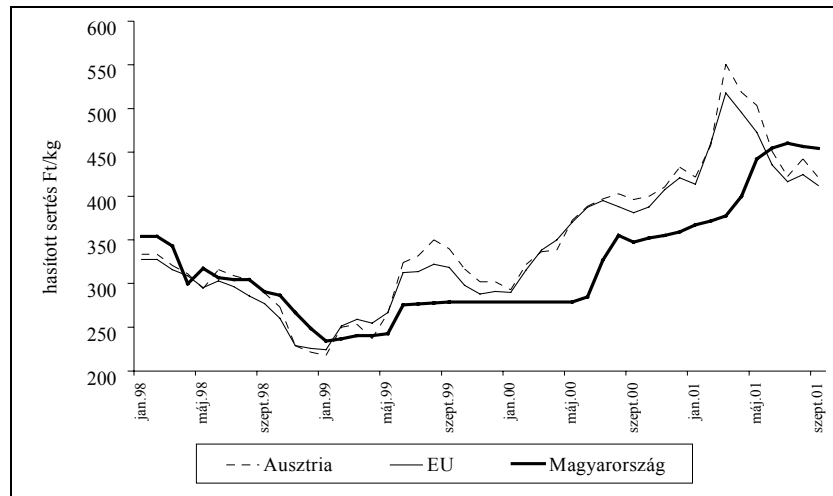
	1990-1991 átlaga	1999-2000 átlaga
Körte	30	40
Cukorrépa	56	54
Paradicsom	36	60
Alma	34	62
Kukorica	50	62
Vágómarha	59	62
Vöröshagyma	45	64
Árpa	47	80
Étkezési búza	42	82
Tej	56	85
Vágósertés	67	96
Tojás	67	96
Vágócsirke	89	97
Napraforgó	76 *	99
Uborka**	76	105
Burgonya	110	147

*Az adatok az 1999-2000-es állapot szerint vannak sorba rendezve.**EU-3: a három nagy termelő: Németország, Franciaország, Hollandia.*** 1992-93-as átlag. ** súlyozatlan árakból számítva.**Forrás: Orbánné Dr. Nagy Mária, 2001, kézirat, AKII.*

A 2001-es év tovább mérsékelte a különbségeket, mivel egyrészt a hazai mezőgazdasági termelői árak növekedése gyors volt, bőven meghaladta az EU árváltozási ütemet; másrészt jelentősen – és tartósan tekinthető módon – erősödött a forint. A *sertéshús* termelői árának változása jól tükrözi mindezen folyamatokat. Az utóbbi időszakot lefedő adatsoraink tanúsága szerint a sertéshús hazai és európai árszintje – amint az a fenti táblánkból is megállapítható - közel azonos szintre került, és hasonló pályát is írt le.

Ábra 1

Hazai és európai vágósertés felvásárlási árak forintban *

* "E" minőségi kategória. Forrás: AKII Piaci jelentések.

Az „európai árak” meghatározása ugyanakkor nem könnyű, mert a termelői agrárárak esetében nehéz egységes „európai árról” beszélni. Az EU-ban ugyanis még a közös agrárpolitika által meghatározott, egységes felvásárlási/intervenciós árakkal szabályozott termékkörben is nagymértékben szóródnak a termelői árak: a legmagasabb/legalacsonyabb árszintű országok között – 1998-as adataink szerint – a vágóállatoknál két-háromszoros, gabonaféléknél másfélszeres, a zöldség-gyümölcsöknél kettő-négyszeres különbség volt megfigyelhető! Ráadásul az utóbbi évtizedben a termelői árak szóródása nem nagyon csökkent, tehát sem a KAP, sem az egységesülő európai termékpiacon nem vezetett gyors árszint-kiegyenlítődéshöz.⁸

Magyarázatok

A hazai fogyasztói kosár szempontjából jelentős mezőgazdasági termékkörben a hazai termelői árak európai szintre felzárkózását *nem tisztán* a külkereskedeleminél magasabb árszint-kiegyenlítő mechanizmusa okozta. A hazai árszint felzárkózásának hátterében korábban nagyobb részt az európai árak esése, kisebb részt a hazai árszint külföldinél gyorsabb emelkedése állt. Mindezen folyamatok azonban egy felemás, zárt és nyitott gazdaságokra is jellemző jegeket *párhuzamosan* felmutató agrár külkereskedeleminél mellett mentek végbe. A külkereskedelmet, illetve annak belföldi árakra gyakorolt hatásait ugyanis nagymértékben torzította a rendszerszerűen alkalmazott állami agrárpiaci beavatkozás mind az EU-ban, mind Magyarországon. Noha a kilencvenes évek legelején a gazdasági liberalizáció az agrárpiacra is kiterjedt, a szomszédos országokhoz hasonlóan Magyarország is alkalmazott kereskedelem-korlátozó és agrárpiaci szabályozó rendszereket.⁹ Magyarországon különösen egyes gabonafélék és a hús területén volt erőteljes az állami beavatkozás kereskedelem-szabályozó

⁸ Ld. Orbáné (2000).

⁹ Import és exportkorlátozó nem vám típusú korlátozások (non-tariff barriers), változtatható importvámok, export-támogatások, belföldi agrárpiaci intervenció, stb. A közép-európai országok kilencvenes években alkalmazott agrárpolitikájáról ld. Hartell – Swinnen (1997).

jellege. A CEFTA, GATT/WTO illetve az EU-csatlakozással kapcsolatos nemzetközi kötelezettségek ugyan fokozatosan az agrárkereskedelem liberalizálása irányába hatottak Magyarországon (is), ezek – különösen az utóbbi kettő – tényleges hatása azonban inkább az utóbbi években volt megfigyelhető, illetve sok esetben csak a következő években bontakozik ki.

Ha nem a külkereskedelem hozta létre az árszintek közeledését, hogyan értékelhetjük a hazai agrár termelői árszint relatív helyzetét? Különös figyelmet a hazai fogyasztásban domináns *húsfélék*, a sertés és baromfi termelői árszintje érdemel, amely – a jellemzően alacsonyabb hazai *takarmányár*- és munkaköltségek ellenére – a fejlett országok szintjén van. Ez arra utal, hogy e körben a hazai termelés hatékonysága jóval kisebb a fejlettebb európai országokénál. Ezt mind belföldi, mind európai kutatók számításai is megerősítik.¹⁰ Kimutatták, hogy Magyarország a növénytermesztéssel ellentétben a hústermelés terén kifejezetten versenyhátrányban van (például az európaival azonos inputköltségek mellett az európai árnál drágábban állítaná elő a hústermékeket), aminek fő oka a hazai hústermelés nagyon magas fajlagos takarmányszükséglete. *Az EU-hoz képest alacsonyabb hazai takarmányárak fényében úgy látjuk, hogy a hazai termelés alacsony hatékonysága áll a relatíve magas termelői húsárszint hátterében.*

Fenti táblázatunk szerint a *kertészeti termékek* (zöldség, gyümölcs) termelői árszintje az európai átlag alatt van. Ennek egyik oka, hogy a fogyasztói árnál részletesebben is bemutatott tényezők (romlandóság, magas szolgáltatás-komponens, stb.) miatt e körben az árakat jellemzően a helyi piacok kereslet/kínálat viszonyai határozzák meg. Másrészt szerepet játszhatnak a minőségi különbségek is: az alacsonyabb minőségű (kevesebb szolgáltatást tartalmazó, stb.) fajtákat a helyi piacokon értékesítik.

Végül vizsgáljuk meg a *cukorrépa* termelői árszintjét. Adataink szerint ez az egyetlen olyan agrártermék, amely a hazai fogyasztásban – a cukor terméken keresztül – közvetve nagy súlyt képvisel és termelői árszintje a kilencvenes évek végén is jelentősen az európai alatt volt. A cukorrépa termékpiacának valószínűleg zárt jellege tette lehetővé az alacsony hazai relatív árszint fennmaradását az egész évtized alatt.

Következtetések – mi várható az EU-csatlakozástól?

Ismét termékkörönként haladva, vegyük először a hústermékeket. Mivel a hazai fogyasztásban domináns *húsfélék* (sertés és baromfi) termelői árszintje nem különbözik az európaiktól, e körben az EU-csatlakozáshoz kapcsolódóan áremelkedésre nem számítunk. Sőt, a forint tartós erősödése fényében az „árszint-felzárkózás” logikájából inkább az következik, hogy szabad(abb) külkereskedelem mellett nemhogy a hazai termelői árak emelkedésére, hanem *csökkenésére* is számíthatunk a jövőben. (A *vágómarha* árszintje ugyan az európai alatt van – közeledést csak az európai állategészségügyi problémák miatt csökkenő külföldi árszint okozott –, a marhahús azonban csekély szerepet játszik a hazai fogyasztásban.)

A *takarmányárak*, amint megállapítottuk, az európai szint alatt vannak, így e körben az EU-csatlakozással megjelenő intervenciós árak okozhatnak áremelkedést. A hazai inflációban azonban ez valószínűleg nem fog jelentkezni, mert a takarmánynövényeket inputként használó hústermékek árszintje – a hazai fogyasztásban jelentős körben – már az európai szint közelében van. Így a hústermelők a várhatóan emelkedő takarmányköltségeket nem nagyon tudják majd

¹⁰ Ld. Udovecz (2000) és Banse et al. (1999).

értékesítési árak emelésével kompenzálni, hiszen, amint megállapítottuk, valójában már a jelenlegi értékesítési árak sem versenyképesek az európai piacon.

A *kertészeti termékek* (zöldség-gyümölcs) ára ugyan az európai alatt van, e körben azonban a minőségi különbségek illetve a külkereskedelem más akadályai (romlandóság, stb.) miatt a csatlakozásnak várhatóan nem lesz a hazai zöldség-gyümölcs fogyasztói árakat befolyásoló inflációs hatása.

Inflációs hatással járó áremelkedést leginkább a *cukorrépa* hazai árszintje „rejt”: a hazai piac védelmét biztosító korlátozások leépítése, az egységes – a hazai piaci árnál magasabb – európai felvásárlási/intervenciós árak bevezetése itt gyors áremelkedést válthat ki. Kérdés, hogy ez mennyiben jelenik meg majd a cukor termelői, majd fogyasztói árában, illetve közvetve más termékekében. Ezt megfelelő mélységű, dezaggregált adatok ismerete nélkül nem tudjuk előre megmondani. Jelezzük azonban, hogy a cukor *kiskereskedelmi* ára igen erőteljesen emelkedett az elmúlt években: az 1998 óta mért összesen mintegy 40%-os áremelkedés fényében valószínűleg a korábbi adatok által jelzethetnél jelenleg már jóval magasabbra tehetjük a cukor hazai – európai relatív fogyasztói árszintjét. Ettől függetlenül nem kizárt, hogy a cukorrépa piacának „felszabadulása” az egész vertikumon átgyűrűző áremelkedéssel jár majd. Ha például *két év alatt* teljesen eltűnne a cukorrépa hazai – európai (EU-3) árszintjének a különbsége, az *technikailag* a teljes fogyasztói árindex szintjén évente (a két év alatt) mintegy 0,1-0,3%-os áremelkedést jelentene. Ez ugyanakkor a hatás *maximális* mértékét adja meg, hiszen ha a cukor – illetve az azt tartalmazó egyéb élelmiszerek – valamennyire külkereskedelemmel versenyző (*tradable*) termékek, akkor hazai árak nem emelkedhet a hazai költségekkel párhuzamosan.

A kiskereskedelmi élelmiszerárak

Az euró-övezethez való csatlakozás inflációs kritériuma a fogyasztói árindex értékére vonatkozik, amely a lakosság által közvetlenül fizetett kiskereskedelmi árak inflációját méri.¹¹ Az élelmiszerek hazai – külföldi árszintkülönbségéből az EU-csatlakozáskor egyes vélemények szerint származó sokkhatás, ha az a kiskereskedelmi árak terén jelentkezik, közvetlenül és azonnal megjelenne a KSH által mért árindexben. Az alábbiakban megvizsgáljuk, milyen a hazai kiskereskedelmi élelmiszerárindex az európaihoz képest, és ebből mi következik az EU-csatlakozás pillanatát követő kétéves időszakra.

A termelői árakhoz képest a fogyasztói árakban nagyok a nemzetközi különbségek. Az élelmiszerek, mint fogyasztási jószágok, ugyanis sokkal inkább minősülnek a külkereskedelemmel nem versenyző (*nontradable*) terméknek. Ennek egyik oka a nemzeti fogyasztói preferenciák lényeges eltérése. A másik ok, hogy az élelmiszerek fogyasztói árában jelentős a pótlólagos szolgáltatások (szállítás, raktározás, hűtés, tartósítás, csomagolás) súlya. Továbbá ilyen, *nontradable jellegű* tényezőknek tekinthetők az egészségügyi és szabványelőírások, amelyek mind nehezítik a nemzetközi áruarbitrázst. A hozzáadott értékben jelentős *nontradable* komponenst tartalmazó jószágok nemzetközi árszintkülönbségei tehát meglehetősen tartósak, a

---

¹¹ Konkrétan az ún. harmonizált fogyasztói árindexre (HICP). A jelenleg Magyarországon “hivatalos”, rendszeresen figyelt fogyasztói árindex (CPI) ettől módszertanilag némileg különbözik, de az élelmiszerek csoport szempontjából ennek most nincs jelentősége.

gazdasági felzárkózás még „sikeres” országok esetében is évtizedes léptékű folyamat, a jelzett körben az árszint-kiegyenlítődés sem történik meg pár év alatt.

Ennek megfelelően nem meglepő, hogy a hazai élelmiszerek fogyasztói árszintje ma átlagosan mintegy 35-40%-os mértékben elmarad az EU országokétól. Várakozásaink szerint az élelmiszerek fogyasztói árszintje – csakúgy, mint a szolgáltatásoké – a jövőben Magyarországon folyamatosan emelkedni, azaz az EU-tagállamok árszintjéhez közeledni fog. Az árszint-kiegyenlítődés azonban egy igen lassú folyamat: a már hosszú idő óta egyetlen, közös piacot képező EU-tagállamok közti árszintkülönbségek ismeretében, Magyarország esetében évtizedeket fog igénybe venni.

Jelezzük azt is, hogy az „európai átlagárszint” meghatározása, azaz az árszintkülönbségek mérése szempontjából nélkülözhetetlen referencia-érték megállapítása nem egyszerű feladat. Kiindulhatunk abból, hogy minden árban van *nontradable* input (föld, ingatlan, szolgáltatás), amelyek árszintje, amint jeleztük, a gazdasági fejlettséggel arányos. Realisztikusan Magyarország esetében középtávon – a GMU-csatlakozásig biztosan –, az EU jelenlegi tagállamai közül legfeljebb az alacsonyabb jövedelmű (vagy ún. kohéziós) országok relatív pozíciójához való gazdasági felzárkózásról beszélhetünk.¹² Az összehasonlításban célszerű ezen kör (Görögország, Portugália, Spanyolország) árszintjét alapul venni, amelyekhez viszonyított lemaradásunk a fent említetteknél kisebb.

Az összehasonlítás és az élelmiszerár-differenciákból adódó inflációs többlet közvetett elemzéséhez két információforrást hívunk segítségül: egyrészt az Európai Bizottság árfigyelő rendszeréből, másrészt az Eurostat hivatalos fogyasztói ár adatbázisából származó élelmiszerárszint adatokat.¹³

Az EC árfigyelő rendszere (European Scoreboard) az egységes piaci integráció elmélyülését hivatott mérni az EU belső piacán a nemzeti kiskereskedelmi árak összehasonlításán keresztül. Az elektronikai cikkek és a nyers élelmiszerek körében folyamatos ármegfigyelést tartanak meghatározott piacokon, kiskereskedelmi egységekben, szupermarketekben. *A felmérés szerint az adott kiskereskedelmi egységek konkrét áraiban – sok év, évtized integráció után is – jelentősek a különbségek.* Ennél is fontosabb, hogy az élelmiszerek körében a mért különbségek – szemben ugyanezen felmérés iparcikkekre vonatkozó adataival – *szisztematikusak*: a legalacsonyabb élelmiszerárak döntően a gazdaságilag kevésbé fejlett tagállamokban találhatóak, ami a korábban írtak fényében persze nem meglepő.

---

¹² Hosszú távú felzárkózási szcenárió számításról ld. Darvas – Simon (1999).

¹³ A nemzetközi összehasonlító elemzést megnehezíti a *nominális* árszint adatok hiánya – a legtöbb adatbázis csak *árváltozás* információkat tartalmaz valamilyen *árindex* formájában. E gyakran elhanyagolt különbségtételnek mélyreható következményei vannak az empirikus gazdasági elemzésekre, ld. Ferenczi et. al (2001) és Ferenczi (2002).

Tábla 2**Élelmiszerek fogyasztói árszintje az EU tagállamokban (EU átlagár = 100%)**

Termék	legalacsonyabb ár	%	legmagasabb ár	%
Sertéshús	Németország	78	Svédország	131
Marhahús	Írország	67	Belgium	117
Lazac	Spanyolország	61	Dánia	133
Tőkehal	Olaszország	85	Franciaország	115
Narancs	Spanyolország	51	Egyesült Királyság	141
Banán	Spanyolország	76	Svédország	120
Paradicsom	Spanyolország	58	Németország	115
Burgonya	Írország	56	Dánia	175
Sajt	Hollandia	75	Olaszország	125

Megjegyzés: Kiskereskedelmi (szupermarket) átlagárak, helyi ÁFA-val együtt. Az ÁFA-nélküli (nettó) árak hasonló képet mutatnak.

Forrás: EU Bizottság, 2001, http://europa.eu.int/comm/internal_market/en/update/score/index.htm

Az Eurostat 1995-1998-as adatai alapján számítható relatív európai (és lengyel) élelmiszerár-szint adatokat a *Függelékben* mutatjuk be öt aggregált csoportbontásban (élelmiszerek átlag és négy főbb alcsoport). Ezek megerősítik a néhány termékre vonatkozó fenti felmérés alapján levont észrevételeinket:

a relatív élelmiszerárak az EU-n belül is erőteljes szórást mutatnak, és

az árszintkülönbségek meglepően tartósnak tűnnek;

az árszintkülönbségek szisztematikusak: a kevésbé fejlett tagállamok árszintje rendre jóval az EU-átlag alatt van.

Kiemelkedően nagy árszintkülönbségeket a húsfélék és a zöldség, gyümölcs, burgonya csoportoknál találhatunk: e körben a legolcsóbb és legdrágább országok árszintje között közel kétszeres volt a különbség még 1998-ban is. A leghomogénebb csoportnak a tejtermékek, sajt és tojás tűnik – adataink alapján a hazai tejárszint is relatíve közelebb van a külföldihez, mint az átlagos élelmiszerárszint. Az EU-n belüli árszintkülönbségek igen tartósnak tűnnek: noha a *Függelékben* bemutatott négyéves időszak túl rövid komolyabb következtetések levonására, az adatok megerősítik a szakirodalomból is ismert megfigyelést, hogy a helyi árszintek eltérése csak nagyon lassan csökken. Az ábrázolt 1995-98-as időszak EU-adataiban például gyakorlatilag nem érzékelhető árszint-konvergencia. Továbbmenve, a Magyarország előtt álló pálya szempontjából fontos megfigyelés, hogy az árszintkülönbségek mind a négy nagy ábrázolt csoportban a relatív gazdasági fejlettséggel összefüggésbe hozhatók: a spanyol, portugál és görög árszint jóval alacsonyabb a fejlettebb tagállamokénál.

Mi határozza meg az élelmiszerek helyi árszintjét hosszú távon?

Mint említettük, a fogyasztási célú élelmiszerek részben nontradable terméknek minősülnek, ezért árszintjük alakulásában a helyi keresleti és költség (főleg munkabér) tényezők is szerepet kapnak. Vegyük most ezeket sorra, hogy azonosíthassuk az árszint-konvergencia *hosszú távon* várható folyamatának mozgatóit.

Keresleti oldalon nem látunk ilyen tényezőt. Sőt: a magyar lakosság fogyasztásában a felzárkózási folyamat miatt emelkedő jövedelemszint miatt várhatóan csökkenni fog az élelmiszerek súlya. Nemzetközi tapasztalatok szerint ugyanis a fejlettebb országokban kisebb a kiadásokon belül az élelmiszerek jelentősége. Mindez azt

jelenti, hogy az élelmiszerek iránti kereslet az általános jövedelmi felzárkózás ellenére nem fog inflációt generáló módon bővülni.

Kínálati oldalon a költségek, különösen a munkaerővel kapcsolatos illetve kiegészítő szolgáltatás (raktározás, szállítás, stb.) típusú költségek fokozott emelkedése okozhat inflációs nyomást.¹⁴ Egyes érvelések szerint például a hazai bérszint fokozott emelkedése, várható felzárkózása költségoldalról hozzájárul az élelmiszerárak gyors emelkedéséhez. Ehhez azonban a mezőgazdasági és élelmiszeripari bérköltségek termelékenységénél gyorsabb emelkedésére lenne szükség. A magyar élelmiszer-gazdaságra azonban az jellemző, hogy a munkaerő-keresletet és -kínálatot befolyásoló intézményi korlátok szerepe csekély (jellemző a szezonális, alkalmi foglalkoztatás, stb.), azaz rugalmas a munkaerőpiac. Így az élelmiszeripari bérek piaci alapon határozódnak meg, ezért – noha azok is valószínűleg közeledni fognak az európai szinthez – ilyen oldalról nem számolunk inflációs hatással. A kiskereskedelmi élelmiszerárakat befolyásoló kiegészítő szolgáltatások árszintje várhatóan közeledni fog a fejlettebb országok szintjéhez, nem kis részben a munkabérek felzárkózása miatt. A szolgáltatások árszintemelkedése azonban, amint korábban jeleztük, az általános gazdasági felzárkózás arányában, azzal párhuzamosan, azaz csak évtizedes léptékben értelmezhető folyamat. Az EU-csatlakozás ténye tehát nem vezet hirtelen áremelkedéshez e körben sem.

Egy példaszámítás – a hazai élelmiszerár-szint felzárkózása hosszú távon

Illusztrációs célból készítettünk árszint-felzárkózási számításokat. Számításunk egy *hosszú távon érvényesülő, fokozatos hazai élelmiszerár-szint-felzárkózást* szimulál; hiszen az EU-belépésnek önmagában – eddigi érvelésünkből következően – nem tulajdonítunk külön élelmiszerár-szint hatást. A szimulációban azzal a feltételezéssel éltünk, hogy a hazai élelmiszerek relatív árszintje – a 2004-re feltételezett EU-csatlakozás *után* – egy 10, illetve 20 éves folyamat végén – a három kevésbé fejlett mai EU-tagállam (Spanyolország, Portugália és Görögország) átlagos élelmiszerár-szintjének 90%-át éri el.

A számítás során becslést készítettünk a *kiinduló* árszintre: az ILO részletes nemzetközi élelmiszeráradatai alapján próbáltuk meghatározni a hazai élelmiszerek átlagában érvényes relatív pozíciót.¹⁵ Nehézséget egyrészt az okozott, hogy az ILO adatok nem a hazai fogyasztói árindex-bontásnak megfelelő mélységűek. Másrészt gondot jelentett az, hogy a felmérések 1998-ra vonatkoznak. A kiinduló állapot becslése mind Magyarország, mind a referenciaként választott EU-tagállamok (Spanyolország, Portugália és Görögország) esetében tartalmaz némi bizonytalanságot, amelyet kifejez a hazai élelmiszer relatív árszint 2001-es induló állapotaként becsült 59-73%-os intervallum nagysága is.

Az árszint-felzárkózásból adódó hazai többlet-infláció mértéke függ a *külföldi inflációtól* is: itt két forgatókönyvet feltételeztünk: (1) a külföldi árszint 2004 után nem változik, (2) illetve egyenletesen emelkedik (a három jelzett országban évi 2%-kal). A 2%-os növekedés megfelel a jelzett országok 1996-2000 között mért élelmiszerár-emelkedési ütemei átlagának. Az előbbi scenárió, amely egy statikus állapotot tükröz, azt mutatja meg, hogy a 2004-ben valószínűsíthető helyzet mennyi inflációs többletet generálhat az élelmiszerek árszint-felzárkózása miatt; az utóbbi a 2004-et követő időszakok árhatásait is figyelembe veszi, azaz az EU-ban feltételezett

---

¹⁴ Egyéb inflációs hatású kínálati sokkokkal, mint a termelékenység vagy a termelési lehetőségek, stb. visszaesése, nem számolunk.

¹⁵ ILO (1999).

árváltozások mértékét is becsli Magyarország élelmiszerárszintjének felzárkózási folyamatában. Az árszint-felzárkózás végpontja a 10 illetve 20 éves periódus után minden esetben a 90%-os relatív árszint elérés a referenciaként választott három EU-tagállamhoz képest. Az árszintek egyenletes (multiplikatív) pályáját feltételezve számoltuk ki a hazai élelmiszerárszint emelkedésének hipotetikus ütemét, illetve annak az átlagos fogyasztói árindexre gyakorolt hatását.

Eredményeink szerint a „gyors”, azaz a 10 éves scenárióban az élelmiszer-árszint felzárkózásból a teljes fogyasztói árindex szintjén – a kiinduló helyzet függvényében – egyenletesen évi legfeljebb 0,6-1,1 százalékpontos infláció származhat. Fokozatosabb felzárkózási pályán, azaz 20 évet feltételezve alacsonyabb, 0,5-0,7 százalékpontos fogyasztói árindexnövekedéssel számolhatunk. Nehéz lenne megmondani, melyik pálya áll közelebb a valósághoz. Az élelmiszerárak *EU-n belüli* különbségeinek elemzése (ld. a 12. oldalon írottakat) ugyanakkor arra hívja fel a figyelmet, hogy több évtized integrációs folyamat után is jelentős és szisztematikus árszint különbségek maradtak fent. Valószínűleg igaz, hogy a következő időszak más lesz, mert minden ország nyitottabbá vált, az európai termékpiacok egyre integráltabbak, kompetitívebbek, stb. Mindezen folyamatok azonban a kilencvenes évek során bontakoztak ki – ennek ellenére 1998-ban is 15-25%-kal az EU átlaga alatt maradt az élelmiszerek spanyol, portugál vagy görög árszintje. *Így a lassabb, 20 éves pályát némileg realiztikusabbnak tartjuk.*

Ezek figyelembevételével összefoglalóan azt állapíthatjuk meg, hogy a következő évtizedekben az élelmiszerek áremelkedése a hazai inflációt várhatóan évi 0,5 százalékpont körüli mértékben növeli. Ez a folyamat nem magához az EU-csatlakozáshoz, hanem az ország általános gazdasági felzárkózásához, konkrétan a bérek, ingatlan- és szolgáltatásárak emelkedéséhez, a minőségjavuláshoz, stb. köthető, és már az elmúlt időszakban is megfigyelhető volt, hiszen az élelmiszerek általában (az 1998-as „nagy élelmiszer defláció” időszakát kivéve) az átlagos inflációt meghaladó mértékben drágultak (ld. Ábra 2). A maastrichti kritériumot tekintve, az annak várhatóan megfelelő 2,5-3%-os hazai fogyasztói árindex mellett, ez a folyamat azt jelentené, hogy az élelmiszerek a kilencvenes években tapasztalt mintegy 30-40%-os arányban járulnának hozzá az átlagos inflációhoz a jövőben is.

Tábla 3

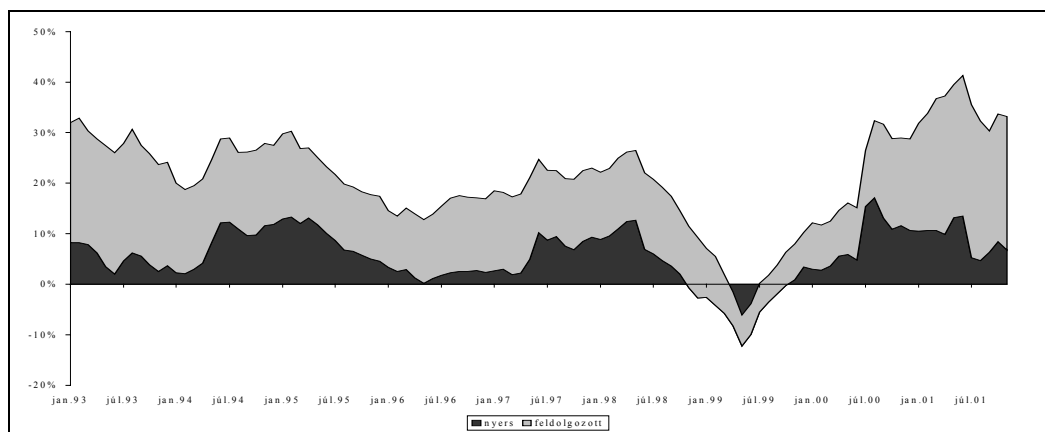
*A hazai élelmiszerárszint felzárkózása
a kevésbé fejlett EU tagállamok árszintjének 90%-ára 10 - 20 év alatt*

	1998	2001	2004	2004 után	
				konvergencia hossza	
				“gyors”: 10 év	“lassú”: 20 év
Árszint arányok					
magyar / külföld *	0.50-0.63	0.59 -0.73	0.63 -0.80	0.90	0.90
Árkonvergencia hatása a hazai árindexek éves alakulására, százalékpont					
<i>(1) Ha a külföldi* élelmiszer infláció 0%</i>					
élelmiszerár inflációra (százalékpont)				1,2 - 3,7	0,6 - 1,8
CPI- re (százalékpont)				0,2 - 0,7	0,1-0,4
<i>(2) Ha a külföldi* élelmiszer infláció évi 2%</i>					
élelmiszerár inflációra (százalékpont)				3,2 - 5,7	2,4 - 3,6
CPI- re (százalékpont)				0,6 - 1,1	0,5 -0,7

*Külföld = Spanyolország, Portugália, Görögország átlaga.

Ábra 2

A feldolgozott és a nyers élelmiszerek hozzájárulása az átlagos fogyasztói árindexhez *

* 12 havi indexek alapján, a csoportok 1993-2001. években használt átlagos fogyasztói kosárbeli súlyai alapján.

2. Kitérő: okozhat-e inflációs feszültséget a föld értékének várható változása?

Egyes vélemények szerint a hazai földárak jelenlegi „nyomott” szintje rejt egy élelmiszerár inflációs sokk lehetőségét. Még ha egyet is értünk ezzel, akkor is megállapíthatjuk, hogy a csatlakozási tárgyalások tőkepiaci fejezetében a hazai földpiac megnyitására vonatkozó derogáció miatt mindez évekkel a jelen elemzés fókuszában álló időszak után lenne releváns.¹⁶ A téma fontossága és egyes tévhitiek elterjedtsége azonban szükségessé teszi a téma rövid tárgyalását.

Először is, foglaljuk össze a hazai földpiac főbb, kérdésünk szempontjából releváns sajátosságait. A hazai földpiac *tulajdonszerzési* szempontból nem liberalizált: gazdasági társaságok és külföldiek gyakorlatilag nem vásárolhatnak termőföldet. Ennek megfelelően a földpiac nem likvid, kicsi a forgalom: az összes földnek csak mintegy 2 százaléka fordul meg évente. (Ezzel szemben, a *bérleti jogok piaca* sokkal kevésbé korlátozott, ezért jelenleg valószínűleg nem a föld ára a releváns tényezőkölség, hanem inkább a bérleti díj.) Az EU-csatlakozás után – a derogációs időszak elteltével – nem zárható ki, hogy a külföldiek miatt jelentős mértékben növekedjen a föld iránti kereslet, hiszen a magyar termőföld európai viszonylatban jó minőségűnek (magas aranykorona-értékűnek) mondható. Egyes vélemények szerint mindez jelentős mértékű földár- (bérleti díj) emelkedést okozhat, ami – előzetekintő árazást feltételezve – akár valamennyivel a liberalizálás konkrét időpontja előtt is elkezdődhet.

Véleményünk szerint a földárak emelkedéséből nem lehet az élelmiszerárak fokozott növekedésére következtetni, mert a szóban forgó mechanizmus épp fordítva működik: az élelmiszerek áralakulása határozza meg a föld értékét. Induljunk ki abból az esetből, ha a termőföld piaca teljesen szabad lenne. Ekkor a föld értéke a rajta megtermelt javak értéke (hozama) alapján határozódna meg. Így az élelmiszerek termelői ára és a termelés hatékonysága határozná meg a föld értékét (és a bérszintet, jövedelmeket), és nem fordítva. Az élelmiszerek termelői árszintje, amint megállapítottuk, lényegében nem tér el az EU-ban megfigyelttől, ezért egyensúlyi helyzetben, tökéletes piacon csak növekvő termelékenység okozhatna emelkedő földárakat. Ha ugyanis a földárak tartósan elszakadnának egyensúlyi értéküktől, akkor kivonnának/bevonnának földeket a művelésből (művelésbe), azaz nem az árak, hanem a termelés alkalmazkodna.

A hazai földpiac azonban még nem liberalizált. Egy későbbi teljes liberalizáció melletti földáremelkedés esetére is igaz azonban fenti logikánk: mivel a mezőgazdasági értékesítési árak lényegében azonosak a nemzetközi árakkal (ld. később), a piacon nem lehetne „érvényesíteni” a növekvő tényezőárakat. Ellenkező esetben ugyanis annyira leromolna a hazai termelők versenyképessége, hogy az a termelés visszaesését, így a földárak (és bérleti díjak) csökkenését vonná maga után. A magyar mezőgazdasági termelés hatékonysága, amint jeleztük, bizonyos szektorokban jelentősen elmarad a külföldi termelékenységtől. Emiatt, a földpiac liberalizációja után a külföldiek termőföld-vásárlása az új technológiák

---

¹⁶ Magyarország a termőföldvásárlás, a termőföld-tulajdonlás kérdésében hét év átmeneti időszakban állapodott meg az EU-val. A megállapodás értelmében az átmeneti időszak során külföldi magánszemélyek vásárolhatnak termőföldet, amennyiben letelepedtek Magyarországon és három esztendeje folyamatosan mezőgazdasági tevékenységgel foglalkoznak.

meghonosítását is elősegítené, amely a növekvő termelékenységen keresztül éppenséggel ellensúlyozza az esetlegesen kialakuló inflációs hatásokat.

A földárak hosszabb távon – valószínűleg évekkel az EU-csatlakozás után – várható emelkedése véleményünk szerint csak annyiban jelentkezhetne inflációs feszültségként, mint bármely más vagyontárgy értékének (eszközáraknak) az emelkedése: az ún. *vagyonhatáson* keresztül, amelynek jelentősége Magyarországon, empirikus vizsgálataink alapján azonban úgy tűnik, *nem számottevő*.¹⁷

3. Következtetés

A Monetáris Tanács felkérésének megfelelően megvizsgáltuk, számíthatunk-e az EU-csatlakozással összefüggésben fokozott élelmiszerár inflációra. Elemzésünk szerint, miközben a mezőgazdasági termelői árak a meghatározó körben többnyire az európai szint környékén vannak már jelenleg is, a hazai kiskereskedelmi élelmiszerárak fokozatos emelkedése valószínűsíthető. A fogyasztói árszint felzárkózását azonban nem az EU-csatlakozás fogja beindítani. Az élelmiszerár-különbségek csökkenése a gazdasági fejlettségbeli különbségek csökkenésével arányos, jellemzően évtizedes időtávon releváns folyamat.

Irodalom

Banse et al. (1999), The Evolution of Competitiveness in Hungarian Agriculture: from Transition to Accession, Working Papers of the Joint Research Project „Agricultural Implications of CEEC Accession to the EU” No. 1/6. <http://www.gwdg.de/~uaao/projekt/mw/welcome.html>

Darvas - Simon (1999): A növekedés makrogazdasági feltételei Gazdaságpolitikai alternatívák, [MNB Füzetek 1999/3](#).

Ferenczi (2002), International comparison of wages: Why, What and How? [MNB Füzetek](#), előkészületben.

Ferenczi – Valkovszky – Vincze (2001), Mire jó a fogyasztói ár statisztika, [MNB Füzetek 2001/5](#).

Hartell – Swinnen (1997), Trends in Agricultural Price and Trade Policy Instruments since 1990 in Central European Countries, Policy Research Group Working Papers No.4. <http://www.gwdg.de/~uaao/projekt/mw/welcome.html>

Horváth – Szalai (1997), Gazdasági és Monetáris Unió, *MNB Műhelytanulmányok*.

ILO (1999), Statistics on occupational wages and hours of work and on food prices, Geneva

Orbánné Dr. Nagy Mária (2000), A magyar agrártermékek árversenyképessége az EU-piacokon, *Külgazdaság*, 2000. július – augusztus.

Udovecz Gábor: Jövedelem és versenyképesség a magyar mezőgazdaságban *Agrárgazdasági Tanulmányok* 2000/1. szám

Vadas, COMPARING INCOME AND WEALTH EFFECTS ON AGGREGATE CONSUMPTION, [MNB Füzetek](#), előkészületben

---

¹⁷ A *vagyonhatás* azt jelenti, hogy – jól működő pénzügyi piacok mellett – a háztartások fogyasztási szintjükét jövedelmük és nettó vagyonuk szerint alakítják, amely tartalmazza mind a pénzügyi mind az ingatlan vagyont. A több fejlett gazdaságra – különösen egyes angolszász országokra – kimutatott mechanizmus Magyarországon valószínűleg gyengébb, ld. Vadas (2002).

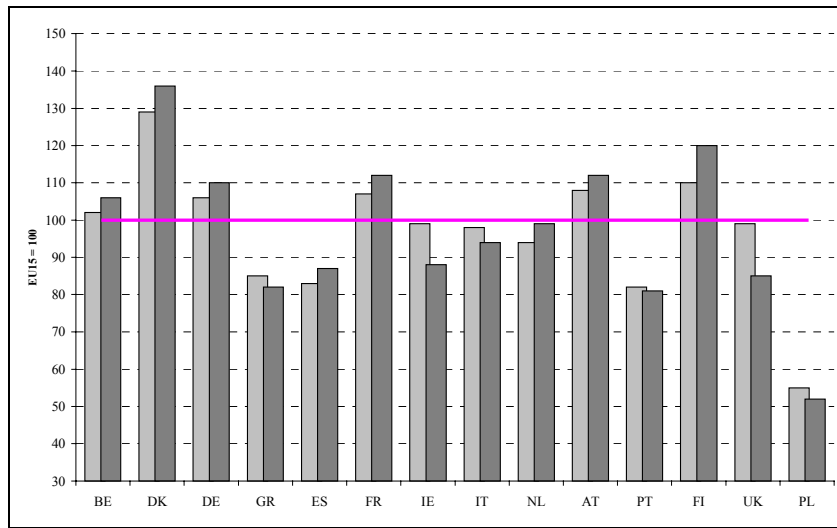
Függelék – Európai élelmiszer fogyasztói árszintek (1995 és 1998)

Az adatok forrása: Eurostat HICP-adatbázis (NewCronos) elektronikus adatbázisa (<http://europa.eu.int/comm/eurostat>). A csoportok definíciója nem az MNB-ben (és az anyag korábbi részeiben) alkalmazott, hanem az Eurostat (COICOP) klasszifikáció szerinti.

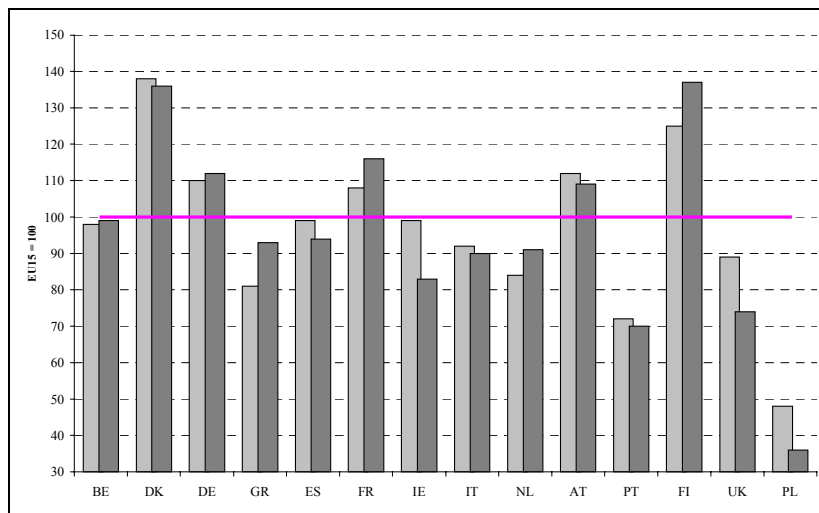
Ábrák: azonos skála szerint készültek, így azok egymással összevethetők (például az árszintek szóródását így össze lehet vetni). A világosabb oszlop mindig 1995-ös, a sötétebb 1998-as adatokat mutatja; a vízszintes vonal az EU-15 átlaga (100). Az ábrák címében zárójelben a NewCronos-beli megnevezések szerepelnek.

Országkódok: BE: Belgium; DK: Denmark; DE: Germany; GR: Greece; ES: Spain; FR: France; IE: Ireland; IT: Italy; NL: Netherlands; AT: Austria; PT: Portugal; FI: Finland; UK: United Kingdom; PL: Poland.

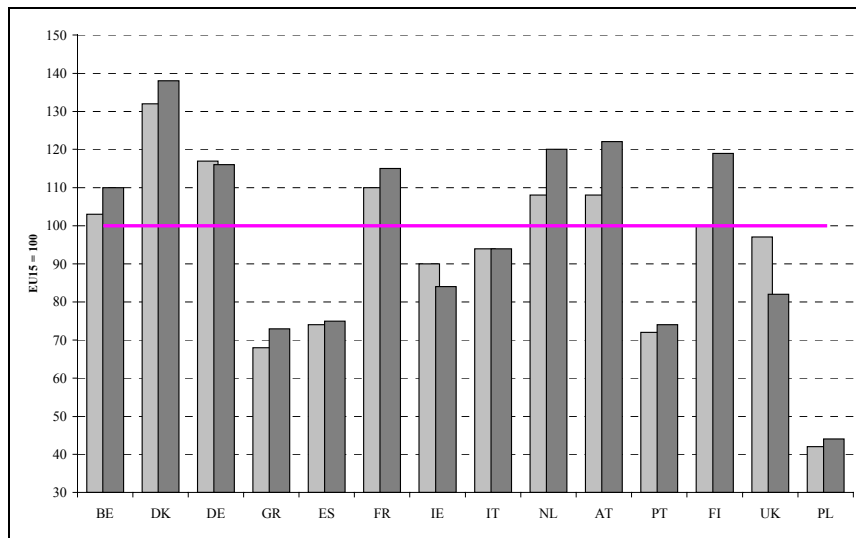
Teljes élelmiszercsoport (Food)

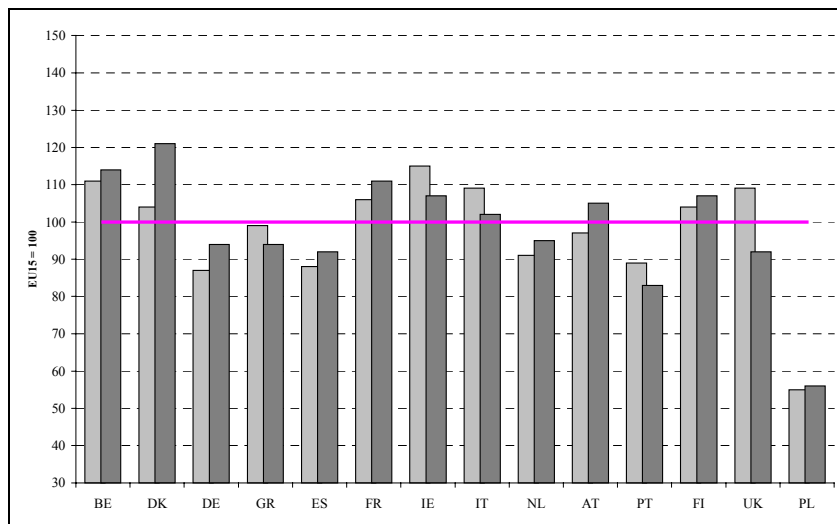
Pékáru és cereáliák (Bread and cereals)

Húsfélék (Meat)

Tejtermékek, sajtfélék és tojás (Milk, cheese and eggs)

Gyümölcs, zöldség és burgonya (Fruits, vegetables and potato)

